

Naslov članka/Article:

Spoznavanje gledališke umetnosti v prvem vzgojnoizobraževalnem obdobju

Learning about Dramatic Art in the First Educational Triennium

Avtor/Author:

Nika Arhar, Adriana Gaberščik

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Razredni pouk št. 3/2019, letnik 21

ISSN 1408-7820

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2019

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/razredni-pouk/>

Nika Arhar,
samozaposlena v kulturi

Adriana Gaberščik,
OŠ Miška Kranjca
Ljubljana

Spoznavanje gledališke umetnosti v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju

IZVLEČEK: Gledališka umetnost pomembno dopolnjuje cilje vzgojno-izobraževalnega procesa in podpira celostni razvoj mladih. V prispevku se obravnava možnost vključevanja gledališke umetnosti v šolski program prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja v skladu s smernicami kulturno-umetnostne vzgoje ter cilji in priporočili učnih načrtov. Predstavljamo tudi projekt kulturno-umetnostne vzgoje *Gleda(l)išče* Slovenskega gledališkega inštituta: spletno platformo *Zlata paličica* ter program *Prestava pod drobnogledom*, ki učiteljem pomagata pri izbiri gledališke predstave ter zasnovi dejavnosti pred in po ogledu.

Ključne besede: gledališče, kulturno-umetnostna vzgoja, *Gleda(l)išče*, *Zlata paličica*, Slovenski gledališki inštitut, učni načrt

Learning about Dramatic Art in the First Educational Triennium

Abstract: Dramatic art greatly complements the objectives of the educational process and supports the holistic development of young people. The article discusses the possibility of including dramatic art in the school programme of the first educational triennium in accordance with the guidelines of arts and cultural education, and with the objectives and recommendations of the curricula. It also presents the arts and cultural education project *Gleda(l)išče* of the Slovenian Theatre Institute: the online platform *Zlata paličica* (Golden Stick) and the programme *Prestava pod drobnogledom* (The Performance Under Scrutiny), which help teachers to select a theatre performance and design activities before and after the show.

Keywords: theatre, arts and cultural education, *Gleda(l)išče*, *Zlata paličica*, Slovenski gledališki inštitut/Slovenian Theatre Institute, curriculum

Uvod

Srečanje z umetnostjo je pomembno že v najzgodnejšem obdobju in prav šolsko okolje je tisto, ki lahko zagotovi dostopnost do raznolikih in kakovostnih umetniških ter kulturnih vsebin vsem odraščajočim. Dostopnost, raznolikost in kakovost vsebin kot temeljna načela udejanjanja kulturno-umetnostne vzgoje navajajo tudi *Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju* (2009). Med te vsebine štejemo tudi uprizoritvene umetnosti: gledališče, lutke, sodobni ples (*Državne*

smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju, 2009, 4), ki so v vzgojno-izobraževalni proces vključene v manjši meri, pa vendarle kot heterogeno polje žive umetniške prakse pomembno dopolnjujejo njegove cilje in podpirajo celostni razvoj mladih.

Gledališče (kot splošni pojem za uprizoritvene umetnosti) združuje literarno, likovno, glasbeno področje in telesne prakse ter tako s svojimi izraznimi sredstvi kot tudi z vsebinami nudi bogato izhodišče za povezovanje vsebin, pojmov in postopkov različnih učnih predmetov. Gledališka vzgoja, ki obsega spoznavanje gledališke umetnosti, ogled predstav in poglobljanje umetniške izkušnje s pripravo na ogled ter refleksijo po ogledu, ob tem pa upošteva tudi temeljno načelo interdisciplinarne obravnave, prispeva h kakovostnejšemu izobraževanju, k razvijanju vrste individualnih spretnosti in veščin učencev, njihove ustvarjalnosti, estetske občutljivosti, dejavnega odnosa do kulture in umetnosti ter k drugim ciljem kulturno-umetnostne vzgoje (*Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju*, 2009, str. 5) kot modelom celostnega učenja.

Izhodišča za gledališko vzgojo v učnih načrtih

Čeprav kulturno-umetnostna vzgoja na področju gledališča ni povezana zgolj s poukom **slovenščine**, lahko prva izhodišča za spoznavanje z gledališčem in njegovo obravnavo najdemo prav v povezavi z operativnimi cilji, ki so navedeni pri področju književnosti, saj so tu neposredno navedeni tudi dramatika in gledališka ali lutkovna predstava: »razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem/poslušanjem/gledanjem uprizoritev umetnostnih besedil in govorjenjem/pisanjem o njih« (Učni načrt, Slovenščina, 2018, str. 13) ter »razvijanje recepcijske zmožnosti s tvorjenjem/(po)ustvarjanjem ob umetniških besedilih« (Učni načrt, Slovenščina, 2018, str. 17).

Razvijanje sporazumevalne zmožnosti kot temeljni cilj pouka slovenščine se pri gledališču s samega besedila razširi še na druga gledališka izrazna sredstva, tako pri sprejemanju npr. prepoznavanje dogajalnega prostora in drugih prvin gledališkega dogodka (Učni načrt, Slovenščina, 2018, str. 16) kot pri (po)ustvarjanju npr. uprizarjanje kot nadgradnja dramskega besedila z gledališkimi izraznimi sredstvi: igra vlog, izdelava lutk, nakazovanje scene in kostumov (Učni načrt, Slovenščina, 2018, str. 18). Tudi za druge dejavnosti, povezane z učenčevimi recepcijskimi zmožnostmi – da obnovijo dogajanje, interpretirajo videno, izrazijo svoje doživetje predstave in gledanja – je poleg pozornosti na besedilo pomembno zaznavanje vseh odrskih sredstev,

ki tvorijo celoto gledališke govornice. Še posebej igralčeva igra in njegova podoba (kostum, maska), likovna podoba in animacija (vedenje, gibanje) lutke ter nenazadnje ples in gib imajo posebno vlogo kot del nebesednega sporazumevanja, ki se v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju pomembno povezuje z besednim (Učni načrt, Slovenščina, 2018, str. 68).

Tu smo navedli že kar nekaj pojmov, ki segajo na druga predmetna področja. Da se **slovenščina** »z vsebinami in razvijanjem sporazumevalnih dejavnosti učencev tesno povezuje z drugimi predmeti« (Učni načrt, Slovenščina, 2018, str. 73), nas jasno usmerjajo tudi priporočila v učnem načrtu za slovenščino. Medpredmetno povezovanje je nasploh poudarjeno v učnih načrtih vseh predmetov prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja in je v tem obdobju še posebej izrazito ter »pogosto povsem naravno in spontano.« (Učni načrt, Spoznavanje okolja, 2011, str. 27).

V povezavi z vizualno komponento gledaliških predstav (scenografija, kostumi, maska, likovna podoba lutk, svetloba, pa tudi širše: gledališka stavba, gledališki listi) lahko učitelj prispeva k uresničevanju temeljnih nalog **likovne umetnosti**, kot so navedene v učnem načrtu: spodbuja razumevanje vizualnega okolja, odkrivanje posebnosti likovnega izražanja, razvija likovno občutljivost in mišljenje učencev, njihovo domišljijo, ustvarjalnost in raziskovanje (Učni načrt, Likovna umetnost, 2011, str. 4). Te naloge lahko apliciramo tako na spoznavni ravni pri opazovanju in analiziranju vidnega kot na izrazni ravni pri likovnem izražanju in ustvarjanju učencev, na primer z izdelovanjem lutk, scenografije, oblikovanjem prostora, risanjem na podlagi predstave, izdelovanjem plakata za gledališko predstavo. Podobno velja za **glasbo** kot pomembnim delom gledaliških predstav v različnih oblikah glasbenega in zvočnega oblikovanja ter v glasbeno-gledaliških predstavah, pri operi ali baletu. Učitelj lahko razvija zvočno senzibilnost učencev ob usmerjanju pozornosti na glasbo, različne zvoke (včasih so ti ustvarjeni na presenetljivo izvirne načine), izraznost človeškega glasu, ritem besedila, gibanja in dogajanja v predstavi. Prav tako lahko spodbuja glasbeno ustvarjanje učencev v povezavi z gledališčem, denimo z ustvarjanjem glasbe in zvočnih slik kot spremljave dramskih prizorov in situacij, z zvočnim ilustriranjem naravnih pojavov ali oblikovanjem vzdušja. Vse to zahteva ustvarjalno raziskovanje zvočnosti različnih glasbil, vsakdanjih predmetov ali lastnega glasu in telesa ter prispeva k razvoju glasbenega doživljanja in mišljenja učencev.

Vsebine gledaliških predstav lahko učitelj učinkovito poveže tudi z mnogimi tematskimi sklopi in vsebinami predmeta **spoznavanje okolja**. S predstavo, ki gledalce povabi v svoj vzporedni odrski svet, ta spoznava sebe in druge, preiskuje različne situacije,

pojave, odnose ter razvija dojemljivost do osebnih in družbenih vprašanj, razumevanje in sprejemanje drugačnega. Učni načrt predmeta ponuja širok okvir za povezovanje z gledališčem (in drugimi predmeti); z interpretacijo gledaliških vsebin skozi pogovor, igro vlog, izražanjem in odigravanjem čustev ipd. Nenazadnje se gledališka oziroma kulturno-umetnostna vzgoja stika z opredelitvijo predmeta že v samem temelju; v spoznavanju kulturnih ustanov, razvijanju odnosa do kulture, umetnosti, družbe in do dela ter idej drugih nasploh. Kulturna vzgoja »je sestavni del vseh predmetov in temelj za posameznikov ustvarjalni pristop do kulturnega, estetskega, etičnega z namenom bogatenja kulturne zavesti in izražanja. Prispeva k celovitemu razvoju osebnosti vsakega posameznika ter sooblikuje človekovo kulturno zavest in izražanje. Posamezniku omogoča spoznavanje kulture lastnega naroda, njeno razumevanje ter zavedanje o pripadnosti tej kulturi. Spodbuja tudi spoštljiv odnos do drugih kultur in medkulturni dialog« (Učni načrt, Spoznavanje okolja, 2011, str. 29).

Gledališke vsebine kot tematski okvir in materialna organizacija gledališke predstave so zanimiv izziv tudi kot izhodišča za pojme in postopke, ki jih učenci spoznavajo pri **matematiki**: razvrščanje, urejanje, ravnanje s podatki, razporejanje predmetov in teles, orientacija v prostoru in oblikovanje prostorskih predstav. Tovrstno obravnavo podpirajo tudi splošni cilji predmeta z usmerjenostjo v razumevanje in praktično uporabnost matematike ter osmišljanje matematičnega mišljenja (logičnega mišljenja in prostorske predstave) (Učni načrt, Matematika, 2011, str. 5).

Pri **športu** se na področje gledališke umetnosti tesno navezuje sklop vsebin »plesne igre« z različnimi oblikami gibanja, posnemanjem (živali, predmetov, junakov) v gibu, gibanju kot izražanju notranjih občutkov in razpoloženja ali gibanju ob zunanjih spodbudah ipd. (Učni načrt, Šport, 2011, str. 12). S tovrstnimi dejavnostmi uresničujemo cilje športa, ki jih lahko učitelj poveže tudi s spoznavanjem dela igralcev ali plesalcev, pri katerih so zavestni nadzor telesa in oblikovanje ustreznega gibanja, drže telesa in mimike še kako pomembni.

Možnosti obravnave gledališke umetnosti pri različnih predmetih je veliko, prav ogled izbrane gledališke predstave – konkretno srečanje gledalca z gledališkim jezikom in umetniško doživetje – pa lahko učinkovito uokviri povezovanje in poglobljanje znanj ter pristopov z različnih predmetnih področij. Tu predstavljene možnosti povezovanja ponazarjajo nekatera presečišča med obravnavo gledališča in posameznimi predmeti ter nakazujejo možne dejavnosti ali usmeritev zanje; seveda pa s tem niso izčrpane. Učitelj jih lahko zasnuje po lastni presoji in z upoštevanjem gledališke predstave; na primeru delavnice, ki ga bova predstavili v tem

prispevku, bo natančneje orisano navezovanje na likovno in glasbeno umetnost ter spoznavanje okolja.

Kako izbrati predstavo in načrtovati dejavnosti za njeno obravnavo

Ker so v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju poudarjene prav dejavnosti sprejemanja (branje, poslušanje in gledanje), je še posebej priporočljivo, da učitelj v tem obdobju učencem omogoči čim več dejavnosti poslušanja njegovega pripovedovanja, branja in radijskih iger ter gledanja kakovostnih gledaliških in lutkovnih predstav, filmov in risank (Učni načrt, Slovenščina, 2018, str. 70, 71). S tem ustvari tudi dobro podlago za kasnejše kompleksnejše nivoje razumevanja in (po)ustvarjanja, ki zahtevajo večšine analize, interpretacije, kritičnega sprejemanja in vrednotenja.

Pomembno je poudariti, da se različne vsebine in cilji med seboj prepletajo in nadgrajujejo ter da uresničevanje ciljev »ni razčlenjeno po razredih, temveč je načeloma opredeljeno za celotno vzgojno-izobraževalno obdobje« (Učni načrt, Slovenščina, 2018, str. 63). Tako lahko učitelj v skladu z didaktičnimi priporočili avtonomno oziroma po lastni presoji izbira vsebine (besedila so le predlagana) in njihovo zaporedje ter prilagaja čas obravnave potrebam, zmožnostim in pričakovanjem učencev ter obravnavanim vsebinam. Ta priporočila učitelju omogočajo, da glede na potrebe in želje razreda v danih okoliščinah sam izbere kakovostno gledališko predstavo za ogled. Prav tako lahko izbira najustreznejše didaktične metode in oblike poučevanja, pri čimer so v prvem obdobju osnovnošolskega izobraževanja še posebej priporočljivi didaktična igra in različne oblike sodelovalnega učenja (Učni načrt, Slovenščina, 2018, str. 64). Z aktivno udeležbo in sodelovanjem v različnih vajah in igrah poteka tudi obravnavo gledališke predstave, katere primer bova predstavili v nadaljevanju.

Če na doslej zapisano prenesemo konkretna vprašanja gledališke vzgoje, se torej soočimo z vprašanjem, katero gledališko predstavo izbrati in kako zasnovati aktivnosti pred in po ogledu. Oboje je za kakovostno gledališko vzgojo ključno: kakovostna predstava profesionalnih ustvarjalcev in ustrezne dejavnosti ob ogledu, ki mladim omogočajo aktivno spremljanje in doživljanje odrskega dogajanja ter poglobljanje in nadgradnjo doživetega v celovito umetniško in osebno izkustvo.

Z namenom spoznavanja gledališke umetnosti ter njene ustrezne umestitve v pouk Osnovna šola Miška Kranjca Ljubljana sodeluje s Slovenskim gledališkim inštitutom, ki v okviru nacionalnega projekta kulturno-

umetnostne vzgoje *Gleda(li)šče* vzpostavlja referenčno bazo kakovostne gledališke produkcije za otroke in mlade ter razvija inovativne programe za obravnavo gledališke umetnosti v vrtcih in šolah. Poleg tega pripravlja strokovna izobraževanja o gledališču in gledališki pedagogiki za strokovne delavce iz vzgoje in izobraževanja ter kulture. Prizadevanja po ustvarjalnem vključevanju gledališča v kontekst vzgojno-izobraževalnega okolja se tako udejanjajo tudi s podporo učiteljem pri pridobivanju novih kompetenc na področju gledališča in vključevanja gledališča v šolski program.

Spletna platforma Zlata paličica in Predstava pod drobnogledom

Osrednji del projekta *Gleda(li)šče* je spletna platforma Zlata paličica (www.zlatapalicica.si), ki vključuje obširen seznam kakovostnih predstav profesionalnih gledaliških ustvarjalcev za odraščajoče občinstvo (do 18. leta starosti). Ker je celotno polje gledališke ustvarjalnosti obsežno in ponudba (tudi po kakovosti) izredno raznolika, je Zlata paličica dobrodošla referenca in pomoč učiteljem, vzgojiteljem, kulturnim delavcem ter staršem pri izbiranju najprimernejše predstave. Njena vloga pri tem je, da uporabniku omogoči pregled in informacije ter ga s kontaktnimi podatki usmeri h gledališču, kjer se lahko učitelj dogovori za ogled izbrane predstave. Nabor priporočenih gledaliških predstav obsega dramsko, lutkovno, glasbeno in plesno gledališče po vsej Sloveniji, pri orientaciji pa si lahko pomagamo tudi z iskalnikom, ki omogoča selekcijo po različnih kriterijih (starostna skupina občinstva, regija, zvrst predstave, producent, ključne besede). Izbor predstav pripravlja tričlanska strokovna komisija, ki združuje gledališko, pedagoško in razvojno-psihološko stroko, saj je poleg umetniške celovitosti predstave za celotno umetniško izkušnjo pomembno, da predstava s svojim občinstvom komunicira ustrezno razvojnemu obdobju mladih gledalcev.

Na spletni strani lahko učitelji najdejo še predstavitev pedagoških programov, ki širijo vedenje o gledališču, profesionalnih ustanov na področju uprizoritvenih umetnosti, informacije o strokovnih usposabljanjih za strokovne delavce iz vzgoje in izobraževanja ter primere dobre prakse kulturno-vzgojnih projektov s področja gledališča in s tehnikami gledališča.

A vrnimo se k vprašanju vključevanja gledališča v učno okolje, k vprašanju dejavnosti pred in po ogledu predstave. V nadaljevanju bova predstavili primer izvedbe delavnice *Predstava pod drobnogledom*, ki sodi v okvir projekta *Gleda(li)šče*, kar učitelju pri pripravi delavnice omogoča sodelovanje s profesionalnim gledališkim ustvarjalcem ali gledališkim pedagogom, kadar učitelj delavnico izvaja prvič, pa tudi izvedba

poteka v tandemu. Prednost takšne izvedbe je, da ustvarjalci s svojimi znanji gledališča in metod gledališke pedagogike načrtajo oblike igrivega učenja, ki z aktivno soudeležbo učencev te spodbujajo k dinamičnem, sproščnem, ustvarjalnem in samostojnem raziskovanju gledališke umetnosti ter krepijo sposobnost razumevanja gledališkega jezika.

Predstava pod drobnogledom obsega pripravo na obisk gledališča v okviru pouka, ogled izbrane predstave iz nabora priporočenih predstav na platformi Zlata paličica (lahko tudi s kratkim spremljevalnim programom v gledališču, kot je ogled zaodrja, spoznavanje različnih vrst lutk, pogovor z igralci itd.) ter refleksijo po ogledu predstave. Ogled predstave v gledališču ter priprava in refleksija, ki potekata v razredu, ne potekajo zaporedoma na isti dan.

Na OŠ Miška Kranjca so iz kataloga kakovostnih predstav Zlata paličica izbrali uprizoritev *Nekje drugje* Lutkovnega gledališča Ljubljana. Pripravo na ogled predstave in refleksijo sta pripravili gledališka pedagoginja Špela Šinigoj in učiteljica Adriana Gaberščik, delavnico pa so izvedle vse učiteljice drugih razredov (opažanja, ki se nanašajo na konkretno izvedbo in so vključena v predstavitev primera, so navedena iz delavnice Adriane Gaberščik).

Na kratko o predstavi

Nekje drugje je namenjena gledalcem med 7 in 14 letom. V ospredje zgodbe postavi deklico, ki jo sošolci poimenujejo Mina, saj ne znajo izgovoriti njenega pravega imena. Dogajanje se začne v razredu, šolska tabla pa postane vrtljivo prizorišče, na katerem se retrospektivno odvije dekličino življenje v domači državi, od koder jo je pregnala vojna. Vojno, ki postopoma uničuje njeno mesto, predstava prikazuje skozi dekličine oči, skozi otroško doživljanje vsakdanjega dogajanja in prisilnih sprememb (letala nad mestom, prazne ulice, zbiranje hrane, šola se zapre, slišijo se streli, deklica ne sme več na dvorišče, z mamo zapusti mesto). Predstava, označena kot »animirana pripoved s kredno risbo«, je posebej zanimiva v uprizoritvenem postopku. Animatorica deklico in njeno okolje riše na tablo s kredo, preprosta risba pa oživi s pomočjo projicirane slike, ki se giblje po principu stop-motion animacije. Inovativna raba sodobne tehnologije zabriše mejo med realno in projicirano sliko, oživljeno risba na vrtljivi tabli pa animatorica dopolnjuje tudi s sprotnim ustvarjanjem dogajanja in scenskega okolja okoli table. K celotnemu vzdušju prispeva tudi posebno prizorišče Lutkovnega gledališča Ljubljana, Tunel, ki je del rovov pod ljubljanskim gradom in podčrta hladno in grozljivo atmosfero dekličine vojne izkušnje.

Predstavitve primera: potek izvedbe in cilji

Pripravo na ogled predstave so učiteljice pričele z vajo, v kateri se vsak učenec predstavi z imenom in izbranim gibom, ostali pa njegov nastop pozdravijo z aplavzom. Tako so se lahko na kratko preizkusili v vlogi igralca in gledalca ter spoznali temeljni gledališki odnos, pri katerem je treba upoštevati tudi pravila gledališkega bontona – da gledalec odrskemu dogodku nameni svojo pozornost, se sproti odziva na dogajanje, a je obenem pazljiv, da s svojimi reakcijami ne moti nastopajočih in drugih gledalcev. Vaja je učence aktivno pritegnila v skupinsko delo, pri katerem so pomembni socialni odnosi in upoštevanje drugega. Nadaljevali smo s pogovorom, kaj učenci že vedo o gledališču ter se – ob dejstvu, da se uprizoritev izvaja na nekonvencionalnem prizorišču – osredotočili na različne prostore, v katerih se gledališče lahko odvija. Igrali »Zrcalo« in »Detektivi« (opis je razviden v priloženem poteku priprave v razpredelnici) krepita koncentracijo in pozornost ter sposobnost natančnega opazovanja, ki jih zahteva gledališka predstava z mnogimi uprizoritvenimi detajli, prav tako pa so to zmožnosti, ki jih učenci potrebujejo pri vseh šolskih predmetih. Pri tem je pomembno, da »zrcalo« poteka počasi, da lahko drugi učenec sledi kretnjam prvega, pri čemer se urijo tudi v potrpežljivosti in prilagajanju drugemu, pri »detektivih« pa izostrujejo tudi spomin (Preglednica 1).

Posvetili smo se še dvema temama, ki jih odpira predstava: strah in različnost. V pogovoru smo ugotavljali, česa vsega nas je strah in ali se strah razlikuje ob gledanju grozljivega filma ali ob srečanju z živim levom. Strah in nekatera druga čustvena stanja (veselje, jeza ipd.) smo v vaji »stoj in pojdi« poskušali tudi prikazati. Nekateri učenci so se znali dobro vživeti v različne situacije, zanimivo pa je bilo, da so se vsi skrili pod mizo, ko je sledilo vprašanje, kako bi se ustrašili streljanja (Preglednica 2).

Razmišljanje o drugačnosti so učiteljice spodbudile s tem, da učenci skušajo najti oziroma prepoznati tisto svojo lastnost, ki jih dela različne od drugih, in to zapišejo na liste (»Različen sem, ker ...«). Pri teh dejavnostih gre za senzibiliziranje učencev za vsebino predstave, njihovo pripravljenost za vživljanje in razumevanje različnih situacij in drugih. Prikazovanje in ubesedovanje čustev ter prepoznavanje podobnosti in razlik med ljudmi so pomembni elementi družbenega življenja in segajo tudi na področje predmeta spoznavanje okolja (tematski sklopi: jaz, odnosi, skupnosti) (Preglednica 3).

Po kratkem odmoru je sledil pogovor o različnih izraznih sredstvih gledališča, v katerem so učenci poglobili znanje o gledališki umetnosti. Ker so večinoma že bili v gledališču, je pogovor gladko stekel. Z vprašanji in usmeritvami so postopoma našli vsa izrazna sredstva in utrdili strokovne gledališke termine (rekvizit, scena, maska, kostum ...). Učiteljice so

Preglednica 1

KAJ	TRAJANJE	CILJ	MATERIAL
5 sekund slave Učenci stojijo v krogu. Vsak posebej stopi korak naprej, pove svoje ime in naredi gib. Ko se prikloni, zaploskajo vsi gledalci (če je gib smešen, se lahko zasmejijo – to ni norčevanje), nato stopi nazaj v krog.	5 min	→ ogrevanje in aktiviranje → spoznavanje → učenci prisluhnejo, opazujejo in cenijo nastop drugih	
Kaj vemo o gledališču? Kje vse je lahko gledališče? (dvorana, ulica, razred ...) Kakšne vrste gledališča poznamo? (nastopajoči pojejo, plešejo, animirajo ...)	15 min	→ ugotavljanje in obnavljanje znanja učencev o gledališču	
Zrcalo Učenci si stojijo v parih nasproti. En učenec prikazuje gibe, drugi jih posnema (kot zrcalo), nato se zamenjata (gledališče brez besed).	5 min	→ ogrevanje in aktiviranje → sodelovanje → spodbujanje pozornosti in natančnosti	
Detektivi Vodja igre povabi tri učence, da se postavijo v zamrznjeno sliko. Ostali si sliko dobro ogledajo in zaprejo oči. Vodja igre spremeni 3-5 stvari v sliki (položaj in/ali videz igralcev). Gledalci odprejo oči in ugotavljajo, kaj se je spremenilo.	10 min	→ opazovanje, dojetje → pozornost, natančnost → urjenje spomina	

Preglednica 2

KAJ	TRAJANJE	CILJ	MATERIAL
Pogovor o strahu Sedimo v krogu, sledijo vprašanja, česa te je vse strah – otroci zamenjajo mesta.	5 min	→ učenci se vživijo v situacije, ko jih je strah	
»Stoj in pojdi« Učenci hodijo po prostoru tako, da ga enakomerno zapolnijo. Na znak vodje igre (plosk) zamrznejo, ob ponovnem plosku nadaljujejo s hojo. Po nekaj poskusih vodja doda nalogo, da se ob plosku ustavijo in hitro pokažejo čustveno stanje ob določeni situaciji (strah pred temo, pred živaljo, negotovost, sram, žalost, zmeda, razburjenje, veselje ipd.).	10 min	→ ogrevanje in aktiviranje → opazovanje, dojemanje → krepitev pozornosti in natančnosti → zavedanje gibanja, prostora in drugih	
Pogovor o različnosti in strpnosti Učenci razmišljajo, zakaj so drugačni (razmišljajo tudi o stvareh, ki jih ne opazijo).	20 min	→ učenci se vživijo v situacijo, ko so različni od drugih	listki z izhodiščno povedjo: Različni sem, ker ...

Preglednica 3

KAJ	TRAJANJE	CILJ	MATERIAL
Kaj potrebujemo za gledališko predstavo? Zbiramo ideje in predloge učencev. Učitelj poudari, da je gledališče prostor domišljije, kjer je skozi igro skoraj vse možno.	5 min	→ ugotavljanje znanja o gledališču → razmišljanje o različnih izraznih sredstvih gledališča → spodbujanje ustvarjalnosti	
Čarobni predmet Vodja igre predstavi predmet, ki se lahko skozi igro in domišljijo spremeni v karkoli. Učenci stojijo v krogu in si podajajo predmet. Vsak s pantomimo prikaže, v kaj se je predmet spremenil.	10 min	→ spodbujanje domišljije → ustvarjanje s pantomimo in gibom → senzibilizacija za rekvizite	tulec, kuhalnica ali drug predmet
Priprava na obisk gledališke predstave Na velikem listu zbiramo pričakovanja učencev (seznam bomo uporabili pri refleksiji). Naslov predstave je Nekje drugje. Kje vse je lahko nekje drugje? O čem bi ta predstava lahko govorila?	5 min	→ zbiranje pričakovanj → povečanje zanimanja in radovednosti	velik list ali karton in pisala
Likovna delavnica Učenci se razdelijo v skupine po šest. Eden nariše eno stvar na list, naslednji doda nekaj itd., dokler ne nastane skupna slika. Učenci ob končani sliki zgradijo zgodbo.	60 min	→ risanje po domišljiji → pripovedovanje zgodbe, ki jo skupna slika predstavlja	risalni listi, svinčnik

poudarile, da je gledališče prostor domišljije, v katerem je vse mogoče in tako napravile prehod v sklop vaj, ki spodbujajo ustvarjalnost. Vajo uporabe izbranega predmeta, ki se lahko skozi igro in gib spremeni v karkoli, so učenci izvajali z zanimanjem in z izvirnimi zamislili, v kaj vse se lahko »čarobni predmet« spremeni – kartonast tulec je postal glavnik, daljnogled, glasbilo, riba na trnku itd. Vaja aktivira domišljijo otrok in sporoča, da se pomen znaka v gledališču ne sklada nujno s pomenom, ki ga ima znak izven

domišljjskega prostora. Z zbiranjem pričakovanj in razmišljanjem o naslovu predstave (učenci so ugotavljali, da »nekje drugje« lahko pomeni v drugi državi, ne doma) sta se okrepili zanimanje in radovednost učencev za predstavo. Pripravo smo zaokrožili z daljšo likovno delavnico, kjer so učenci s skupinskimi risbami na poljubno temo nadgrajevali risanje drug drugega in nato končane risbe še ubesedili v zgodbah.

Nekaj dni po ogledu predstave je v razredu sledila še **refleksija**. To so učiteljice pričele z zbiranjem vtisov samega prostora, ki so si ga učenci dobro zapomnili in ga povezali z zgodbo predstave. S pomočjo različnih predmetov, ki se (v podobni obliki) pojavijo v predstavi, so učenci obnovili vsebino predstave. Nato so učiteljice skozi sestavljanje zgodbe pogovor usmerile na razmislek o temah, ki jih predstava odpira. Nadaljevali smo z razgovorom o drugačnosti in učenci so ob listih iz priprave ugotavljali, v čem so si z deklico iz predstave podobni in v čem različni, ob tem pa smo poudarili pomembnost spoštovanja različnosti in sprejemanja drug drugega ne glede na naše lastnosti. Refleksija se je nadaljevala z raziskovanjem gledališkega prostora in vizualnih ter zvočnih izraznih sredstev, uporabljenih v predstavi. Učenci so se spominjali scene

in spoznali, da si lahko marsikatero stvar ali dogodek predstavljamo, tudi če je/ga na odru ni. Poglobljanje izkušnje predstave in spoznavanje gledaliških elementov smo dopolnili še z ustvarjalnim preizkusom, v katerem so učenci z lastnimi glasbili in različnimi predmeti ustvarili zvoke, kakršne so slišali v predstavi. Vtise in spoznanja glede vsebine predstave smo zaokrožili z igro »barometer«, kjer so učiteljice učence usmerile v razmišljanje, kaj bi napravili, če bi deklica, kakršno so spoznali v predstavi, prišla v njihov razred. Zanimiv je bil sklep učencev, da bi jo v razredu vsi sprejeli, na svoj dom pa bi jo povabil le redko kdo. Tako kot pripravo, smo tudi refleksijo zaključili z risanjem, tokrat na temo predstave in tudi na način, ki spominja na v predstavi uporabljeno tehniko – z belo kredo na črn papir (Preglednica 4).

Preglednica 4

KAJ	TRAJANJE	CILJ	MATERIAL
Zbiranje prvih vtisov Učenci zaprejo oči in se skušajo spomniti prihoda v prostor: kako so se počutili, ali so zaznali kakšen vonj, so se dotaknili stene, kakšni so bili sedeži?	5 min	→ obujanje spomina → preverjanje pozornosti do detajlov	
Asociacija s predmeti Vodja igre na sredino položi nekaj predmetov in vpraša učence, če so te predmete (plišasti kuža, škorenj, žogica, konzerve graha, moka, učbenik, kartonska škatla, fotoalbum, avto, papirnato letalo, svinčnik, kreda, krpa, goba) videli v predstavi oz. na kaj v predstavi jih predmeti spominjajo. S pomočjo predmetov skupaj obnovijo zgodbo. Določen prizor lahko tudi odigrajo.	20 min	→ obujanje spomina → preverjanje pozornosti do detajlov → rekonstrukcija zgodbe s pomočjo predmetov	
Razgovor o različnosti Učenci ob listkih o različnosti (iz priprave) ugotavljajo, po čem je bila ta deklica različna od njih in v čem jim je bila enaka ali podobna.	5 min	→ vživljanje v drugega → ugotavljanje podobnosti in različnosti	
Gledališki prostor Katerih vizualnih in zvočnih elementov se učenci spominjajo? Opisujejo sceno in dogajalni prostor: Kaj smo videli? Kaj je bilo resnično in kaj je bilo narisano? Kdo je risal? Kaj smo slišali? Kako bi sami ustvarili zvok iz predstave (s čim)?	15 min	→ rekonstrukcija scenografije → preverjanje pozornosti do detajlov → preverjanje pozornosti na vizualna in zvočna izrazila predstave → oblikovanje in ustvarjanje zvokov	
Zaključek Z igro barometer usmerimo učence v razmišljanje o tem, kako bi ravnali, če bi deklica, kakršno smo spoznali v predstavi, prišla v naš razred. Učenci se opredelijo glede na naslednje trditve: <ul style="list-style-type: none"> • Z deklico bi se želel spoprijateljiti. • Zapomnil bi si njeno ime. • Igral bi se z njo po šoli. • Povabil bi jo na rojstni dan. • V veliko stvareh sva si podobna. Učenci lahko obrazložijo svojo odločitev.	10 min	→ poglobljanje vtisov	
Likovna delavnica Učenci narišejo, kar želijo iz zgodbe Nekje drugje.	35 min	→ risanje po domišljiji → spoznavanje nove likovne tehnike	črni listi, bela kreda

Če sklenemo – osnovni poudarki pri obravnavi

Predstavljeni primer lahko služi kot osnova, pomoč in navdih pri načrtovanju obravnave gledališke predstave v razredu, ki jo učitelj prilagaja tako izbrani predstavi, morebitnim posebnim interesom in usmeritvam kot skupini učencev. V vsakem primeru pa naj priprava in refleksija predstave učencem pomagata pri vlogi aktivnega gledalca. Priprava na ogled ne pomeni, da učitelj učencem predstavi (ali celo vnaprej razloži) vsebino predstave, temveč je bistveno, da jih pripravi na samo dejanje gledanja – da jih seznanijo z vlogo gledalca, podpre njihovo občutljivost in dojemljivost za izrazna sredstva gledališke komunikacije, lahko pa tudi za teme, ki jih predstava odpira, ter spodbudi njihovo zanimanje za predstavo in samo gledališče.

V refleksiji po ogledu učenci pod vodstvom učitelja preverjajo pozornost do različnih vidikov predstave, se posvetijo razumevanju vidnega in temam, ki jih predstava odpira. Ko skupaj obnavljamo, premišljujemo in predelujemo to, kar je bilo videno in kako je bilo videno razumljeno, upoštevajmo, da lahko gledališke znake in umetniško stvaritev v celoti vedno interpretiramo na različne načine, saj sta razumevanje in občutenje predstave vedno kreacija posameznika, bistveno določena z individualnim in ustvarjalnim odkrivanjem pomena skozi odnose vsebinskih in izraznih prvin. Učenci tako skozi lastno izkušnjo, na igriv in aktiven način ter v ustvarjalnem (so)delovanju odkrivajo in raziskujejo, spotoma usvajajo gledališko govorico, načine in pomene sporočanja, ob tem pa preverjajo lastna občutja, misli in stališča, spoznavajo druge, preiskujejo teme predstave ter njeno vsebino vzporejajo z realnim svetom.

Glede na do sedaj izvedene delavnice lahko potrdiva, da učenci z veseljem sodelujejo v dejavnostih priprave in refleksije ter da priprave pozitivno vplivajo na spremljanje predstave, saj so učenci bolj zbrani med ogledom, zlahka sledijo predstavi in so pozorni na detajle. Pri refleksiji pa se pokaže, da predstavo tudi poglobljeno doživljajo ter razumejo njeno vsebinsko in umetniško sporočilo. Ob tem učenci razvijajo spretnosti opazovanja, osredotočanja, pripovedovanja, povzemanja, primerjanja, analiziranja in sintetiziranja ter sodelovanja, krepijo ustvarjalni pristop, domišljijo, socialne veščine in čut za estetiko, bogatijo besedni zaklad in poznavanje umetnostnih področij ter raznolikih tem in vsebin.

Prepletenost spretnosti in veščin ter ciljev, ki jih pri razvoju teh uresničujemo, se kaže tudi v prehajanju posameznega predmetnega področja. Kot je razvidno iz poteka podane obravnave predstave, je ta z vajo o vizualnih elementih gledališkega prostora in z likovno

delavnico v pripravi in refleksiji obsegala tudi področje likovnega pouka, z opisovanjem zvočnih elementov in poustvarjanjem zvokov pa glasbenega. Pri obravnavi teme strahu in različnosti se je obravnava prepletla z vsebinami predmeta spoznavanje okolja, enako tudi s prepoznavanjem, vživiljanjem in odigravanjem različnih čustvenih stanj. Več vaj je zahtevalo tudi gibalno senzibilnost in izražanje. Spretnosti in veščine, ki učencem pomagajo pri razumevanju in doživljanju gledališke predstave, jim koristijo pri spoznavanju in dožemanju sveta, osebnostni rasti in učenju nasploh. Skrben pristop k obravnavi gledališča v okviru šolskega dela od prvega razreda naprej je zato vsekakor utemeljen, saj mlade podpira tako v njihovih umetniških doživetjih kot v ustvarjalni, razmišljujoči in samozavestni držbi znotraj kulture, ki gradi naš svet.

Viri in literatura:

Arhar, N. (2018). Ustvarjalni pristopi spoznavanja gledališke umetnosti. *Slovenščina v šoli*, 21 (3), str. 62–69, 72.

Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju (2019). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17.7.2019 s https://www.zrss.si/zrss/wp-content/uploads/nacionalne_smmernice_za_kult_umet_vzgojo_slo-1.pdf.

Holcar, A. et al. (2011). *Učni načrt. Program Osnovna šola, Glasbena umetnost* [Elektronski vir]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17.7.2019 s http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_glasbena_vzgoja.pdf.

Kocjančič, N. et al. (2011). *Učni načrt. Program Osnovna šola, Likovna vzgoja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17.7.2019 s http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_likovna_vzgoja.pdf.

Kolar M. et al. (2011). *Učni načrt. Program Osnovna šola, Spoznavanje okolja*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17.7.2019 s http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_spoznavanje_okolja_pop.pdf.

Kovač M. et al. (2011). *Učni načrt. Program Osnovna šola, Šport*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17.7.2019 s http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_sportna_vzgoja.pdf.

Nekje drugje, animirana pripoved s kredom (b. d.), Lutkovno gledališče Ljubljana. Pridobljeno 17.7.2019 s <http://www.lgl.si/si/predstave/vse-predstave/571-Nekje-drugje#.XRswDvkzaUK>.

Poznanovič Jezeršek, M. et al. (2018). *Učni načrt. Program Osnovna šola, Slovenščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17.7.2019 s http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina.pdf.

Žakelj A. et al. (2011). *Učni načrt. Program Osnovna šola, Matematika*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 17.7.2019 s http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_matematika.pdf.